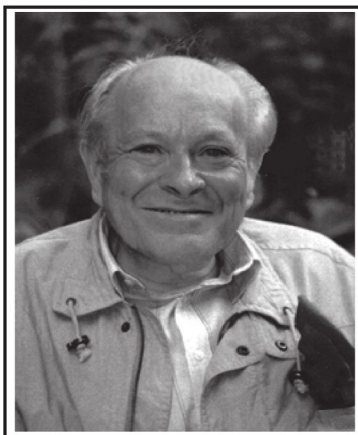

FRIEDHELM HINZE

1931–2004

2004 m. vasario 5 d. po ilgos negalės ir sunkios ligos, mirė žymusis vokiečių kalbininkas, slavistas ir baltistas, filologijos mokslų daktaras Friedhelmas Hinze. Savo slavistiniais darbais išgarsėjęs kaip polonistas ir rusistas, jis yra neginčijamai geriausias dabarties pomeranistas (kašubų tarmių tyrinėtojas)¹. Už nuopelnus kašubistikai – kašubų dialektologijai, literatūrai ir kultūrai – F. Hinze apdovanotas Gdanskio Kašubų-Pomeranų draugijos „Pomerania“ Stolemo medaliu.

Paskutinius savo gyvenimo dešimtmečius, nuo 1980 m., F. Hinze skyrė baltistikai.

F. Hinze buvo didelis kalbų ir dialektų mokovas. Jis laisvai kalbėjo aštuoniomis slavų kalbomis, puikiai mokėjo latviškai ir lietuviškai. Latvių kalbos kursą dėstė Laisvajame Berlyno universitete. Dėl didelės lingvistinės erudicijos jis įgijo didelį tarptautinį autoritetą. Lingvistikoje išgarsėjo visų pirma kaip leksikologas, leksikografas, etimologas ir onomastas.

¹ R. Eckert, Friedhelm Hinze zum 60. Geburtstag, – ZfSl XXXVI (4), 1991, 635–636; A. Sabaliauskas, Friedhelm Hinze, – Lietuvių kalbos enciklopedija, Vilnius, 1999, 245; Bibliografjė dokōzów Friedhelma Hinze w domōci zrzecznicē E. Kamińszigō, – Pomerania, III (372), czrewińc 2004, 44–46.

F. Hinze gimė 1931 m. rugpjūčio 4 d. Hetzdorfe (netoli Prenzlau), pasiturinčių valstiečių šeimoje. 1948 m. baigė aukštesniąją bendrojo lavinimo mokyklą Prenzlau mieste ir 1951 m. įstojo į Berlyno Humboldtų universitetą, kur studijavo slavistiką. Jo dėstytojais buvo šio universiteto profesoriai V. Falkenhahnas, E. Schneeweisas ir akademikas H.-H. Bielfeldtas. Jų skatinamas F. Hinze jau tuo metu susidomėjo baltų kalbomis. Baigęs studijas, jis tais pačiais metais pradėjo dirbti mokslo darbuotoju Vokiečių mokslų akademijos Berlyne (Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin) Slavistikos institute, o nuo 1969 m. iki Vokietijos susivienijimo 1990 m. – VDR mokslų akademijos Centriniam kalbotyros institute (CKI). Nuo 1980 m. jis dirbo prof. R. Eckerto vadovaujame CKI Slavistikos, baltistikos, finougriстикos ir balkanistikos skyriuje. Jo darbo baras buvo baltistiniais tyrimais. 1991–1995 m. F. Hinze tęsė savo mokslinį darbą Laisvajame Berlyno universitete, prof. B. Schleratho vadovaujamoje Lyginamosios ir indoeuropiečių kalbotyros katedroje.

Dirbdamas Vokiečių MA Slavistikos institute, 1961 m. F. Hinze apgynė disertaciją apie vokiečių kalbos skolinius ir jų fonetiką kašubų dialekte, 1965 m. išleista atskira monografija (kaip šio instituto darbų serijos dalis)². Kaip leksikologas ir leksikografas, jis užsimojo milžiniškam kašubistikos darbui. Iš pradžių paruošė spaudai savo pirmtako, žymaus vokiečių pomeranisto Friedricho Lorentzo pradėtus darbus, išleido jo monografiją *Gorrenschno kašubų dialektas*³ ir jo *Pomeranų žodyno* I tomą⁴. F. Hinze kruopščiai ir atkakliai tęsė F. Lorentzo pradėtą žodyną. 1970–

² F. H i n z e, Wörterbuch und Lautlehre der deutschen Lehnwörter im Pomoranischen (Kaschubischen), DAW zu Berlin, Veröff. d. Inst. f. Slawistik, Hrsg. H. H. Bielfeldt, Nr. 37, Berlin, 1965.

³ F. L o r e n t z †, Der kaschubische Dialekt von Gorrenschn, bearbeitet von F. Hinze, DAW zu Berlin, Veröff. d. Inst. f. Slawistik, Hrsg. H. H. Bielfeldt, Nr. 19, Berlin, 1959.

⁴ F. L o r e n t z †, Pomoranisches Wörterbuch, bearbeitet von F. Hinze, I: A–P, DAW zu Berlin, Veröff. d. Inst. f. Slawistik, Hrsg. H. H. Bielfeldt, Sonderreihe Wörterbücher, Berlin, 1958.

1983 m. išleido Berlyne jau autorinius II–V šio žodyno tomus⁵. *Pomeranų žodynas* – iškiliausias ir pomeranistikos istorijoje neturintis sau lygių darbas, kurį F. Hinze tobulino visą savo gyvenimą, rašydamas vis naujus papildymus ir registrą. F. Hinzės pastangomis šis žodynas išaugo į kašubų tarmių leksikoną. Tai yra jo asmeninis nuopelnas, tolygus ilgamečiam ištisos mokslininkų grupės darbui. Sunku išmatuoti tą širdies šilumą, kurią autorius sudėjo į šio žodyno tomus. Šiuo gyvenimo darbu jis padėjo tvirtą pamatą pomeranistikai ir kašubistikai.

Apie pomeranų ir kitų slavų kalbų gramatiką, leksikologiją, etimologiją ir onomastiką jis parašė daugybę straipsnių ir recenzijų⁶, išleido

⁵ F. L o r e n t z †, Pomoranisches Wörterbuch, fortgeführt von F. Hinze, DAW zu Berlin, Veröff. d. Inst. f. Slawistik, Sonderreihe Wörterbücher, II: P–T, Berlin, 1970; III: T–Ž, Berlin, 1973; IV: Nachträge, Berlin, 1975; V: Nachträge, Berlin, 1983.

⁶ Pvz.: F. H i n z e, Die Bildung des Präsens Passivi im Sorbischen und Slovinzischen, – Beiträge zur sorbischen Sprachwissenschaft, Bautzen, 1965, 321–336; F. H i n z e, Die Besonderheiten des pomoranischen Kardinalzahlworts gegenüber dem des Polnischen, – ZfSl XVII (3), 1972, 346–359; F. H i n z e, Onomatopöie und Nomination. Dargestellt an pomoranischen (kaschubischen) Bezeichnungen der Wild-Avifauna, – ZfSl XXXII (6), 1987, 815–823; F. H i n z e, Einige slovinzische Reliktörter im hinterpommerischen Plattdeutsch, – ZfSl XV (1), 1970, 35–37; F. H i n z e, Die Typen der Lehnprägungen nach deutschem Vorbild im Pomoranischen, – ZfSl XII (5), 1967, 639–642; F. H i n z e, Der urslawische Anteil am pomoranischen Wortschatz, – ZfSl XXVII (3), 1982, 342–355; F. H i n z e, Die etymologische Klärung von Namen in Lebačsee in Hinterpommern, – ZfSl XV (1), 1970, 38–48; F. H i n z e, Pomoran. *Studki* ‘bitter’ (übertr.) und sein etymologisches Nest, – ZfSl XXXVIII (2), 1993, 197–199; F. H i n z e, Slawische Namen Hinterpommerns, – Język Kaszubski. Poradnik Encyklopedyczny, Gdańsk, 2002, 75–76; F. H i n z e (rec.), Słowińcy, ich język i folklor, Wrocław etc., 1961, – ZfSl VIII (1), 1963, 55–57.

senuosius kašubų tekstus⁷, paskelbė darbų apie kašubų literatūrą, tautosaką, istorinę dialektologiją bei kašubistikos tyrinėjimo istoriją⁸. Nagrinėdamas šiaurės vakarų slavų (drevėnų-polabų, sorbų, lenkų, kašubų) kalbų turtus, savo darbuose jis nušvietė ir jų materialinę bei dvasinę kultūrą. Kaip didelis šių tautų ir kalbų žinovas, jis bendradarbiavo su Lenkijos MA Lenkų kalbos institutu leidžiant Krokuvėje Lenkų dialektų žodyną *Słownik gwar polskich*⁹.

Turėdamas didelę žodynininko patirtį, F. Hinze daug metų buvo leidžiamo tritomio dabartinės rusų kalbos žodyno *Deutsch-Russisches Wörterbuch*¹⁰ bendraautoris ir redkolegijos narys.

Nuo 1974 m. bendradarbiavo leidžiant *Bendrajį slavų atlasą* (OLA).

Produktyviusius savo 15 darbo metų (1980–1995) F. Hinze skyrė baltistikai. Dirbdamas VDR mokslų akademijos Baltistikos darbo grupėje, žymiai prisidėjo prie kuršininkų dialekto (Nehrunskurisch) tyrinėjimo. Čia jis atliko tada dar įmanomą labai svarbų šio baltų dialekto leksikos kaupimo darbą, įtraukdamas į jį tuo metu Berlyne gyvenusius „senosios kalbos“ žinovus kuršininkus: užfiksavo jų pasakojimus, senovines dainas, sudarė kuršininkų leksikos kartoteką. Remdamasis sukauptais žodiniais turtais, paskelbė

⁷ Die Schmolsiner Perikopen, hrsg. von F. Hinze, DAW zu Berlin, Veröff. d. Inst. f. Slawistik, Nr. 41, Berlin, 1967.

⁸ Pvz.: F. H i n z e, Bemerkungen zur neuesten kaschubischen Literatur, – ZfSl XXXVIII (3), 1993, 464–474; Altkaschubisches Gesangbuch, hrsg. von F. Hinze, DAW zu Berlin, Veröff. d. Inst. f. Slawistik, Nr. 46, Berlin, 1967; F. H i n z e (rec.), Der pomeranische Sprachatlas, I, – ZfSl XI (3), 1966, 470–473; V, – ZfSl XV (2), 1970, 312–317; F. H i n z e, Bibliographische Beiträge zu einer Geschichte der kaschubischen Literatur, – ZfSl XII (1), 1967, 386–392.

⁹ Słownik gwar polskich, I–XVII, pod red. M. Karasia, Wrocław etc., 1979–2002.

¹⁰ Deutsch-Russisches Wörterbuch, I–III, begründet von H. H. Bielfeldt, in der Endfassung erarbeitet von einem Autorenkollektiv unter Leitung von R. Lötsch, Berlin, 1983–1984.

originalių straipsnių apie kuršininkų kalbą¹¹. Be to, jis nagrinėjo kalbinių ryšių klausimus, rašė apie pomeranų-baltų ir vokiečių-baltų kalbų kontaktus¹², tyrinėjo lietuvių, latvių bei senovės prūsų leksiką¹³, rašė literatūrinio vardyno klausimais, išspausdino daug recenzijų ir darbų apie baltistikos¹⁴ ir slavistikos istoriją. Kartu su prof. R. Eckertu ir

¹¹ Pvz.: F. H i n z e, Grammatische Interferenzerscheinungen im Nehrungskurischen, – Baltistica, XXV (2), 1989, 156–167; F. H i n z e, Zur Schichtung der slawischen Lehnwörter christlicher Terminologie im Nehrungskurischen, – Balto-slowiańskie związki językowe, Wrocław, 1990, 157–175; F. H i n z e, Die slawischen lexikalischen Elemente im nehrungskurischen Wortschatz, die das Alltagsleben der Nehrungskuren bezeichnen, – Contributions to Baltic Linguistics, Poznań 1993, 43–52.

¹² Pvz.: F. H i n z e, Zwei deutsche Lehnwörter im Baltischen, – Baltistica, XXI (1), 33–36; F. H i n z e, Einige Fälle von Übereinstimmung in der Struktur der Vogelbezeichnungskomposita im Deutschen und Altpreußischen, – Linguistica Baltica, IV, 1995, 185–192.

¹³ Pvz.: F. H i n z e, Die Uhrzeitangabe im Lettischen im Vergleich zu der des Deutschen, Litauischen, Russischen und Polnischen. Eine onomasiologisch-typologische Studie, – ZfSI XXXIV (2), 1989, 185–203; F. H i n z e, Die altpreußischen Bezeichnungen der Wild-Avifauna und des Hausgeflügels, – Linguistica Baltica, V–VI, 1996–1997, 145–182.

¹⁴ Pvz.: F. H i n z e, Wer war Daniel Friedericus Werner, der zeitweilige Besitzer des “Lexicon Lithuanicum”? – Linguistica Baltica, II, 1993, 127–130; F. H i n z e, Jacobo Grimo susidomėjimas K. Donelaičio „Metais“, – Pergalė, I, 1989, 112–117; F. H i n z e, Jacobas Grimas ir lietuvių liaudies dainos, – Mokslas ir gyvenimas, XII,

šių eilučių autore 1994 m. vokiečių kalba išleido knygą *Baltų kalbos: Įvadas*¹⁵, kurioje jis parašė skyrius apie lietuvių kalbos veiksmažodį ir prielinksni bei latvių kalbos daiktavardį, būdvardį, įvardį, skaitvardį, veiksmažodį ir prielinksni.

F. Hinze buvo aktyvus konferencijų ir tarptautinių kongresų dalyvis. Jo pranešimai ir kalbos buvo aukštos lingvistinės kultūros, saviti ir turiningi.

Nutrūkus gyvenimui, liko gausus F. Hinzės palikimas – jo moksliniai darbai (daugiau kaip 230 pozicijų), dėžės kortelių su žodžiais, kuriuos jis išplėšė iš užmaršties ir paliko būsimoms mokslininkų kartoms. Visa tai – žymus indėlis į mokslo lobyną, sukurtas dvasiškai įkvėpto žmogaus, kuris, patyręs daug sunkumų, savo gyvenime vadovavosi žodžiais: „Juk aš žinau, kad mano Atpirkėjas gyvas; galų gale jis pakils kaip liudytojas žemėje...“. *Job* 19, 25–26¹⁶.

Elvyra Julija Bukevičiūtė

1989, 8–11; F. H i n z e, L. Rhesos K. Donelaičio „Metų“ vertimo vertinimas to meto vokiečių kritikoje, – Darbai apie Kristijoną Donelaitį, Vilnius 1993, 164–166 ir kt.

¹⁵ F. H i n z e, Litauisch: Das Verb, 163–223, Die Präpositionen, 227–232; Lettisch: Das Substantiv, 283–292, Das Adjektiv, 292–296, Die Pronomina, 297–301, Das Zahlwort (Numerale), 301–310, Das Verb, 310–361, Die Präpositionen, 366–375, – R. Eckert, E.-J. Bukevičiūtė, F. Hinze, Die baltischen Sprachen: Eine Einführung, Leipzig etc., 1994.

¹⁶ Biblija, arba Šventasis Raštas, iš hebrajų ir aramėjų kalbų vertė A. Rubšys ir Č. Aliulis, Vilnius, 2001.